

Handlingsplan romsk inkludering

I Gävle kommun 2017-2020

Handlingsplan romsk inkludering

I Gävle kommun 2017-2020

Eeva Östberg

Citera gärna ur skriften men ange källa

© Författaren och Gävle kommun [2017]
Grafisk form Pangea design

ISBN anges här i förekommande fall
www.gavle.se

Innehållsförteckning

Bakgrund	1
Arbetets bakgrund i Gävle kommun	1
Handlingsplanens syfte	2
Målsättningar för arbetet med romsk inkludering	3
Målgrupper	3
Romskt deltagande	3
Samverkan	3
Mål och aktiviteter	3
Mål 1: Romska elevers rätt till utbildning är säkerställd	3
Mål 2: Kunskap om mänskliga rättigheter både bland romska minoriteten och majoritetssamhället har ökat	4
Mål 3: Romers rätt till bästa möjliga hälsa är säkerställd	4
Mål 4: Romer i Gävle känner sig trygga med att vara öppna med sin romska identitet	5
Mål 5: Den romska minoritetens rätt till delaktighet är säkerställd	5
Risker	6
Resurser	7
Styrning och ledning	7
Uppföljning	7
Mänskliga rättigheter	7
MR-standard – och ansvarsdimensioner	8
MR-principer	8
Nationella minoritetsrättigheter	10
Metod för framtagande av handlingsplanen	10
Uppdraget	10
Genomförande	10

Bakgrund

Romer har bott i Sverige sedan 1500-talet. Från och med år 2000 är romerna erkända som en av Sveriges fem nationella minoriteter. Det är redan här viktigt att understryka att gruppen romer inte är homogen utan består av flera olika grupper, religioner och också olika språkvarieteter inom romani chib. Gemensamt för alla romer är dock att deras historia och nutid i Sverige präglats och fortsätter att präglas av utsatthet och diskriminering¹.

I februari 2012 presenterade den dåvarande regeringen en samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering under perioden 2012–2032, med det övergripande målet att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom.

Det övergripande målet bör vara att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom. De då 20-åriga romernas rättigheter bör tas tillvara inom ordinarie strukturer och verksamhetsområden i lika hög grad som rättigheterna för tjugoåringarna i den övriga befolkningen.²

En central del av arbetet med strategin för romsk inkludering har utgjorts i ett antal utvalda kommuner som har fått statliga medel för att arbeta med metodutveckling kopplat till strategin. Fem pilotkommuner arbetade under 2012-2015 och fem utvecklingskommuner arbetar under 2016-2020 med uppdraget. Gävle är en av utvecklingskommunerna.

Arbetets bakgrund i Gävle kommun

Gävle kommun har från 1970-talet till 2000-talet aktivt arbetat tillsammans med den romska minoriteten bland annat inom socialtjänst, skola och vuxenutbildningen. Arbetet minskade dock markant när en stor del av målgruppen flyttade från kommunen i början av 2000-talet. Under 2010-talet har frågan aktualiserats igen i och med kommunens arbete med nationella minoriteter. Situationen är på många sätt ny – gruppen romer har blivit erkänd som en nationell minoritet vilket innebär att kommunen har särskilda skyldigheter för att arbeta med romers delaktighet, inflytande, språk och kultur. Situationen har även varit ny på det sättet att minoritetsgruppen har varit okänd för de flesta kommunala verksamheterna.

Kommunstyrelsen tog 2014 beslut om att ansluta sig till det nationella nätverket för romsk inkludering.³ I samband med beslutet efterfrågades en behovsanalys som genomfördes under 2015. I behovsanalysen lyftes behovet fram av en ökad medvetenhet om de romska grupperna i Gävle, en ökad kunskap inom kommunkoncernen om kommunens skyldighet för att aktivt arbeta med romsk inkludering samt behovet av att utveckla samrådet med kommunens romer.⁴

För att påskynda arbetet med strategin för romsk inkludering erbjöd regeringen 2016 möjlighet för kommuner att söka bidrag för att medverka i en utvecklingsverksamhet för romsk inkludering på kommunal nivå. Gävle

¹ Minoritet.se, Sametingets webbplats om de nationella minoriteterna, <http://minoritet.se/>

² Skr. 2011/12:56, En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012 – 2032, tillgänglig via www.regeringen.se/rattsdokument/skrivelse/2012/02/skr.-20111256-/, s. 10.

³ Dnr 14KS280.

⁴ Dnr 14 KS280-3.

kommun lämnade in en ansökan⁵ och i slutet av maj 2016 utsåg regeringen Gävle tillsammans med Borås, Haninge, Stockholm och Uppsala till utvecklingskommuner för romsk inkludering.

Gävle kommuns arbete med utvecklingsverksamheten påbörjades under hösten 2016 genom att inventera romers behov i Gävle. En styrgrupp för romsk inkludering skapades och de mest berörda förvaltningar och bolag utsåg en representant till styrgruppen. Kommunledningskontoret, Utbildning Gävle, Socialtjänst Gävle, Näringsliv och arbetsmarknad Gävle, Kultur och fritid Gävle, Omvårdnad Gävle och Gavlegårdarna ingår i styrgruppen. Under våren 2017 startades en gemensam process med externt processtöd för att arbeta fram en handlingsplan för kommunens utvecklingsverksamhet för romsk inkludering.

Handlingsplanens syfte

Gävle kommuns handlingsplan för romsk inkludering har som syfte att skapa en tydlig väg och riktning framåt för kommunens arbete med romsk inkludering. Handlingsplanen ska förtydliga roller och ansvar i det gemensamma utvecklingsarbetet som syftar till att säkerställa att kommuninvånare som hör till den romska minoriteten får sina rättigheter tillgodosedda.

Handlingsplanen tar sin utgångspunkt i ett antal konkreta mål som ska uppnås genom olika aktiviteter som bedömts som relevanta för att uppfylla varje mål. Kommunens styrgrupp för romsk inkludering har bidragit med att identifiera önskade effekter på kort och lång sikt och aktiviteter som bedöms som mest verkningsfulla för att uppnå effekterna. Målen har valts ut för att motsvara de utvecklingsbehov som har identifierats i dialog med romer i Gävle. Handlingsplanen är framtagen i samverkan med företrädare för den romska minoriteten i Gävle, och har i linje med deras önskemål ett särskilt fokus på romska barns och ungdomars rättigheter och behov.

Handlingsplanen tar sin utgångspunkt i de mänskliga rättigheterna. Anledningen till detta är tvådelad. För det första är rättighetsperspektivet en uttalad grund för regeringens strategi för romsk inkludering. För det andra, visar tidigare erfarenheter⁶ att ett arbete av den här karaktären har bättre förutsättningar att vara stringent, hållbart och långsiktigt effektivt om fokus ligger på målgruppens tillgång till sina mänskliga rättigheter. I annat fall riskerar arbetet att bli kortsiktigt, projektbaserat och därmed inte hållbart.

Hela genomförandet av strategin bör präglas av romskt deltagande och romskt inflytande med inriktning på förstärkt genomförande och kontinuerlig uppföljning av romers tillgång till de mänskliga rättigheterna på lokal regional och nationell nivå⁷.

⁵ Dnr 16KS158-2.

⁶ Emerga Research and Consulting, *Romsk inkludering – Pilotkommuners arbete med romsk inkludering 2012 – 2015, Följeforskning av de fem pilotkommunerna inom ramen för strategin för romsk inkludering*, tillgänglig via: www.emerga.se/publikationer/

⁷ Skr. 2011/12:56, *En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012 – 2032*, tillgänglig via www.regeringen.se/rattsdokument/skrivelse/2012/02/skr.-20111256-/, s. 10

Målsättningar för arbetet med romsk inkludering

Målgrupper

Den primära målgruppen för handlingsplanen är de av Gävles kommuninvånare som identifierar sig som tillhörande den romska minoriteten. I denna grupp ligger fokus för insatserna främst på barn och ungdomar. Därutöver ska romska tjejer och kvinnor ges extra stöd för att stärka deras deltagande i föreningsliv. Några av insatserna, inte minst de kunskapshöjande aktiviteterna, kommer att rikta sig såväl till den romska minoriteten som till representanter för majoritetssamhället och dess institutioner. På detta sätt kommer även kommunala verksamheter och dess anställda att utgöra målgrupp för handlingsplanens insatser.

Romskt deltagande

Den romska förankringen har varit en nyckelfaktor vid utformningen av arbetet med handlingsplanen och ska därför genomsyra såväl framtagande och implementering som revidering och uppföljning.

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724) lyfter särskilt fram vikten av samråd mellan minoriteten och myndigheter. Detta innebär att kommuner måste ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem samt så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor.

Samverkan

En central del i arbetet är samverkan både inom kommunkoncernen och med externa aktörer. Samverkan ska ske mellan kommunen och romska föreningar i Gävle för att stärka kontakten mellan det offentliga och det romska civilsamhället. Samverkan ska också ske mellan kommunen och Arbetsförmedlingen för att stärka romers ställning på arbetsmarknaden. Därutöver ska kommunen även samverka med andra relevanta myndigheter.

Mål och aktiviteter

Mål och aktiviteter för Gävle kommuns utvecklingsverksamhet för romsk inkludering under perioden 2017-2020 är följande:

Mål 1: Romska elevers rätt till utbildning är säkerställd

Aktiviteter

- Anställa en brobyggare inom utbildningsförvaltningen.
(Utbildning Gävle i samverkan med kommunledningskontoret)
- Skapa en hållbar arbets- och stödstruktur för brobyggaren.
(Utbildning Gävle samt kontaktperson från Socialtjänst Gävle)
- Etablera föräldragrupper, med fokus på den romska minoriteten. Kan även vara arena för information kring aktiviteter och olika former av stöd från förvaltningarna. (Socialtjänst Gävle)
- Arbeta för att utbildningsförvaltningen (lärare, rektorer, och övrig personal) utvecklar relationen till de romska barnens föräldrar.
(Utbildning Gävle)

- Säkerställa att romska elever har möjlighet att få den modersmålsundervisning som de har rätt till genom utbildningsförvaltningen. (Utbildning Gävle)
- Inspirera romska barn och unga till skolgång och vidareutbildning genom att lyfta fram romska förebilder. (Kommunledningskontoret)
- Vuxenutbildningen inleder ett samtal med lokala romska föreningar med syfte att nå målgruppen vuxna romer med information kring vilka utbildningsmöjligheter som finns och rätten till utbildning. (Näringsliv & arbetsmarknad Gävle)

Indikatorer

- Antal tillfällen som föräldragruppen med fokus på den romska minoriteten träffats.
- Antal elever som läser romani chib som modersmål.
- Antal språkvarieteter av romani chib som läses som modersmål.
- Elever från den romska minoriteten upplever sin skolsituation som trygg och stimulerande.

Mål 2: Kunskap om mänskliga rättigheter både bland romska minoriteten och majoritetssamhället har ökat

Aktiviteter

- Föreläsningar och samtal av och med romer kring mänskliga rättigheter och nationella minoritetslagstiftningen riktat till den romska minoriteten. (Kommunledningskontoret)
- Föreläsningar och samtal av och med romer kring mänskliga rättigheter och nationella minoritetslagstiftningen riktat till kommunala tjänstepersoner i Gävle kommun. (Kommunledningskontoret)

Indikatorer

- Romska grupperna upplever att de ha fått större kunskap om sina rättigheter.
- Kommunala tjänstepersoner har fått ökad kunskap om mänskliga rättigheter och det ansvar de har för romers mänskliga rättigheter i sina roller som skyldighetsbärare.
- Antal deltagare på föreläsningar.

Mål 3: Romers rätt till bästa möjliga hälsa är säkerställd

Aktiviteter

- Information om de former av sociala stöd som finns i Gävle görs tillgänglig för den romska minoriteten bland annat genom översättning till romani chib och tillgängliga informationsmöten. (Socialtjänst Gävle och Omvårdnad Gävle i samverkan med kommunledningskontoret)

- Berörda förvaltningar och bolag och deras verksamheter anpassar mötestider och skapar mer informella mötesplatser. (Respektive förvaltning och bolag)
- Etablera långsiktig samverkan mellan romska hälsoinspiratörer och kommunen för att bland annat synliggöra psykisk ohälsa. (Kommunledningskontoret)

Indikatorer

- Den romska minoriteten upplever att förvaltningarna och det stöd och hjälp som de erbjuder är tillgängligt.

Mål 4: Romer i Gävle känner sig trygga med att vara öppna med sin romska identitet

Aktiviteter

- Kommunalt stöd för att stärka och synliggöra den romska kulturen. (Kultur & Fritid Gävle)
- Kunskapshöjande insatser med och om den romska nationella minoriteten bland kommunala tjänstepersoner. (Kommunledningskontoret)
- Säkerställa att den romska föreningen/de romska föreningarna har fått erbjudande om utbildning i föreningskunskap. (Kultur & Fritid Gävle)
- Säkerställa att romska barn och kvinnor ges extra stöd för att stärka deras deltagande och inflytande i kommunens arbete med romsk inkludering. (Kommunledningskontoret)
- Kommunen, dess förvaltningar och bolag börjar skylta på romani chib där möjlighet finns. (Respektive förvaltning och bolag)
- Den romska flaggan är hissad på strategiska och centrala platser i kommunen i samband med romernas nationaldag den 8 april. (Kommunledningskontoret)
- Kommunala tjänstepersoner arbetar långsiktigt med de lokala romska grupperna för att skapa förtroende och tillit. (Respektive förvaltning och bolag)

Indikatorer

- Romska föreningar har en långsiktigt hållbar verksamhet.
- Centrala delar av kommunal information finns översatt till romani chib.
- Romer upplever att de successivt vågar vara öppna med sin romska identitet.

Mål 5: Den romska minoritetens rätt till delaktighet är säkerställd

Aktiviteter

- Romskt deltagande i alla styrgruppens möten är säkerställt. (Kommunledningskontoret)

- Kommunledningskontoret säkerställer romsk språk- och kulturkompetens i arbetet med metodutveckling. (Kommunledningskontoret)
- En arbetsgrupp med romskt deltagande som ansvarar för den operativa verksamheten är etablerad. (Kommunledningskontoret)

Indikatorer

- Den romska minoriteten i Gävle upplever att deras synpunkter och idéer tas om hand och implementeras i kommunen.

Risker

I samband med workshopen identifierades ett antal riskfaktorer som är viktiga att ta i beaktande i arbetet med handlingsplanen och som uppdateras kontinuerligt under det fortsatta arbetet. Riskerna bör också kompletteras med strategier för att minska sannolikheten för att de inträder.

RISK	RISK MANAGEMENT	ANSVARIG
Arbetet med handlingsplanen involverar bara en del av den romska gruppen.	Säkerställ att kontakter även tagits med andra romska grupper i kommunen (t.ex. svenska romer, finska romer, resande).	Kommunledningskontoret
Romska brobyggaren lämnas ensam i sin roll.	<ul style="list-style-type: none"> • Skapa en stödorganisation kring brobyggaren. • Säkerställ att det sker kontinuerliga uppföljnings-samtal med brobyggaren. 	Utbildning Gävle
Engagerade romer blir utbrända eftersom de förväntas delta på en rad olika aktiviteter och grupper.	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunen arbetar för att stimulera ett brett och hållbart deltagande av romska representanter. 	Kommunledningskontoret
Arbetet hamnar i <i>projektfällan</i> och blir därmed inte hållbart över tid.	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunen bör tillsammans med romska representanter identifiera de största fallgroparna för detta och sedan arbeta förebyggande. 	Kommunledningskontoret
Kommunen lovar för mycket som den sedan inte kan leva upp till.	<ul style="list-style-type: none"> • Dialogen mellan den romska minoriteten och kommunen måste präglas av transparens där romska representanter också vet vem på kommunen som är ansvarig för olika delar i handlingsplanen. 	Kommunledningskontoret

Resurser

Gävle får under perioden juni 2016 – juni 2020 statsbidrag för utvecklingsverksamhet för romsk inkludering. Statsbidraget är 500 000 kr årligen och ska användas för att bygga upp en struktur i den kommunala förvaltningen för att förbättra romers inkludering i fokusområdena utbildning, arbetsmarknad, hälsa, socialtjänst, bostad och civilsamhällets organisering. Detta ska göras genom att bedriva metodutveckling.⁸

En del av aktiviteterna i denna handlingsplan bekostas med statsbidraget. En del av aktiviteterna är av den karaktär att kommunen redan idag erbjuder stödet för sina invånare och då är det naturligt att arbetet finansieras med befintliga medel. Aktiviteterna har planerats utifrån de begränsade resurser som finns för arbetet. Medel används särskilt för att säkerställa att kommunen har personella resurser med romsk- och kulturkompetens.

Arbetet med romsk inkludering ingår i kommunens arbete med social hållbarhet. Enheten för social hållbarhet är ansvarig för redovisning av de statliga medlen för utvecklingsverksamheten och bidrar även med både ekonomiska och personella resurser till samordning av arbetet och till aktiviteter som behöver styras centralt.

Styrning och ledning

Gävle kommun har etablerat en styrgrupp som ska leda och styra arbetet med romsk inkludering. I styrgruppen ska berörda förvaltningar vara representerade med centralt placerade personer så att arbetet kan vara strategiskt och ha ett brett genomslag inom respektive förvaltning. Styrgruppen bör också arbeta i samråd med de romska grupperna.

En gång om året möts en utvidgad styrgrupp. Där deltar förutom medlemmarna i styrgruppen även ordförandena för kommunstyrelsen, utbildningsnämnden, kultur- och fritidsnämnden, näringslivs- och arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, omvårdnadsnämnden och kommunalrådet för det största oppositionspartiet.

Uppföljning

Styrgruppen är ansvarig för att följa upp arbetet med handlingsplanen utifrån indikatorerna ovan. Kommunen ska säkerställa att representanter för de romska grupperna kontinuerligt finns med i uppföljningens utformande. De kvantitativa indikatorerna sammanställs årligen av kommunledningskontoret. De kvalitativa indikatorerna följs upp i slutet av handlingsplansperioden via intervjuer med representanter från den romska målgruppen.

⁸ Regeringens beslut Ku2016/00159/DISK.

Mänskliga rättigheter

Gävle kommuns handlingsplan för romsk inkludering tar sin utgångspunkt i de mänskliga rättigheterna. Mänskliga rättigheter (MR) har två grundläggande utgångspunkter – mänskliga rättigheter som standard (juridik) och som principer (etik). Dessa utgör tillsammans grunden som ett rättighetsbaserat arbete kan utvecklas från.

MR-standard – och ansvarsdimensioner

Det juridiska ramverket för mänskliga rättigheter består av ett antal internationella konventioner som oftast har utvecklats med utgångspunkt i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. I dessa konventioner formuleras ett antal rättigheter som alla personer har rätt till bara på grund av att de är människor. Syftet med att utveckla dessa internationella människorättskonventioner har varit att skapa en gemensam uppförandestandard för stater och individer. Varje stat ska kunna garantera samtliga mänskliga rättigheter för sina invånare genom att dessa standarder (de olika rättigheterna) omsätts i lag och institutioner i respektive land. I Sverige har vi traditionellt sett anslutit oss till internationella konventioner utan att göra några ändringar i den befintliga lagstiftningen eftersom den redan anses kunna garantera rättigheterna i de olika konventionerna (normharmonin). Detta har fått till följd att mänskliga rättigheter är relativt ”osynliga” i de flesta svenska lagar och i olika myndighetsuppdrag. Men även om svenska lagar och regler saknar uttryckliga referenser till mänskliga rättigheter är Sverige fortfarande skyldig att följa de internationella konventioner som landet ratificerat. Den offentliga verksamheten har alltid ansvar för att mänskliga rättigheter upprätthålls i landet.

Varje mänsklig rättighet motsvaras av ett ansvar/en skyldighet som delas av det offentliga (skyldighetsbärarna). Detta ansvar har fem dimensioner. Nedan följer en kort beskrivning av dessa fem ansvarsdimensioner:

Respektera – skyldighetsbärarna måste kunna garantera att de själva inte bryter mot någons mänskliga rättigheter, vare sig detta sker genom enskilda anställda eller är sanktionerat uppifrån.

Skydda – skyldighetsbärarna måste kunna garantera att personer och/eller grupper får sina mänskliga rättigheter skyddade från övergrepp och inskränkningar från andra individer eller grupper (förutom myndighetsutövarna själva).

Uppfylla – skyldighetsbärarna måste utveckla eller upprätthålla ett system som kan uppfylla olika mänskliga rättigheter. Alla personer ska t.ex. ha lika möjlighet att åtnjuta rätten till bästa möjliga hälsa vilket innebär att vi behöver ett hälso- och sjukvårdssystemet vara tillgängligt för alla. Samma sak gäller rätten till utbildning och behovet av ett utbildnings-/skolsystem.

Granska – skyldighetsbärarna måste veta – och därför kontrollera – att de själva och andra aktörer respekterar, skyddar och uppfyller de mänskliga rättigheterna.

Främja – skyldighetsbärarna har ansvar för att ständigt öka kunskapen om och förståelsen för de mänskliga rättigheterna.

MR-principer

De mänskliga rättighetsprinciperna kan ses som etiska principer som allt arbete måste utgå från för att vara rättighetsbaserat. I arbetet med att respektera, skydda, uppfylla, granska och/eller främja måste offentlig sektor därför utgå dessa principer. De är:

Icke-diskriminering – Alla människor har olika kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, ålder, religion, etnicitet, sexuell läggning och funktionsnedsättningar. Vi har också olika ekonomiska förutsättningar, hälsoläge, språk, tillgång till arbetsmarknaden och utbildningsnivå. Men alla har precis samma rätt att kunna åtnjuta sina mänskliga rättigheter utan någon slags diskriminering. För att kunna garantera alla invånares mänskliga måste olika insatser därför planeras, genomföras och utvärderas så att de inte direkt eller indirekt ökar diskrimineringen genom att t.ex. bara informera om service och stöd på svenska.

Jämlikhet/jämställdhet – Alla människor har samma rätt att åtnjuta sina mänskliga rättigheter. För att kunna göra detta kan olika rättighetsbärare behöva olika sorters skydd, stöd och service från det offentliga. Detta arbete bör alltså ge jämlika möjligheter för alla att åtnjuta sina mänskliga rättigheter. Därför måste olika satsningar och dagligt arbete fungera så att olika individer och grupper får det stöd och den service de behöver för att motverka existerande ojämlikhet och skapa lika möjligheter för alla att åtnjuta sina rättigheter.

Delaktighet – Alla människor har rätt till deltagande i beslut som särskilt rör dem. Former och kvaliteten för delaktigheten kan se olika ut. Tumregeln är att ju mer ett beslut påverkar en människas liv, desto viktigare är det att hen tas med i beslutsfattandet. Därför måste det offentliga kunna garantera att de människor vars liv påverkas av dess prioriteringar och beslut är delaktiga i förarbete, genomförande och utvärdering av sådana beslut.

Inkludering – Inkludering innebär inte bara att rättighetsbärarna själva deltar. Det betonar också hur viktigt det är att de som planerar, samlar in data eller utformar samhällsservice använder ett inkluderande angreppssätt i sitt arbete. För att detta ska fungera måste det offentliga vara proaktivt. Det blir centralt att veta vilka som borde ta del av det stöd och den service som finns så att ingen grupp är utelämnad, utestängd eller bortglömd. Olika grupper kan behöva riktat stöd och service för att ha möjlighet att åtnjuta sina rättigheter. Men för att en insats ska vara inkluderande måste vi vid planering och genomförande också tänka på att varje grupp, t.ex. ungdomar i sin tur kan ha funktionsnedsättningar, olika god språkförståelse, olika sexuell läggning osv. En satsning på gruppen ungdomar kan därför inte bara rikta sig till svensktalande hetero-ungdomar utan funktionsnedsättning.

Transparens – Det är viktigt att det finns klara och förutsägbara beslutsvägar. Det vill säga att det ska vara möjligt för en rättighetsbärare att veta när, hur och varför beslut om olika insatser som påverkar dem fattas så att de kan delta i eller göra inspel i arbetet. För att denna

möjlighet ska finnas måste planer, information och beslutsdatum och underlag vara tillgängliga för alla på ett enkelt sätt.

Ansvarighet – Transparens är en viktig förutsättning för att ansvar ska kunna utkrävas. För att någon ska kunna ha rättigheter måste det också vara tydligt vem som bär ansvar för hur besluten har fattats och omsatts i praktiken exempelvis. Om en individs eller grupps möjlighet att åtnjuta en mänsklig rättighet kränks på grund av att avsaknad av riktade insatser är det viktigt att det är tydligt vem eller vilka som bär ansvaret för besluten och genomförandet och inte minst effekterna av besluten ifråga. Detta gäller också i fall där mer individen/gruppens rättigheter "faller mellan stolarna" t.ex. mellan kommuner och landsting ansvar, eller mellan skola och socialtjänst. Det måste också vara klart vart en ska vända sig med kritik eller överklagan av beslut eller behandling.

Nationella minoritetsrättigheter

Förutom att ansvara för Sveriges upprätthållande av de mänskliga rättigheterna har svenska myndigheter ett särskilt ansvar för att respektera, skydda, genomföra, granska och främja de rättigheter som Sveriges fem nationella minoriteter – romer, judar, samer, tordedalningar och sverigefinnar - har. Det så kallade **grundskyddet** som alla nationella minoriteter har, innebär bland annat att:

- Förvaltningsmyndigheter ska informera de nationella minoriteterna på lämpligt sätt om deras rättigheter när det behövs;
- Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken och ska även främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige;
- Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt;
- Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor.

Metod för framtagande av handlingsplanen

Uppdraget

Hela processen av att ta fram handlingsplan för kommunens utvecklingsverksamhet för romsk inkludering har utgått från strategin för romsk inkludering – centralt för processen har varit fokus på rättighetsperspektivet och på romers delaktighet och inflytande. Emerga Research and Consulting fick i mars 2017 uppdrag av Gävle kommun att tillsammans med kommunens styrgrupp för romsk inkludering, romska representanter och ansvarig tjänsteperson ta fram en handlingsplan för kommunens arbete med romsk inkludering under de kommande tre åren.

Genomförande

Arbetet med att ta fram Gävle kommuns handlingsplan för romsk inkludering har skett genom följande fyra steg:

- 1) **Skrivbordsstudie av tillgänglig dokumentation:**
 - Gävles ansökan som utvecklingskommun till regeringskansliet,
 - Årsrapport från 2016, samt

- Behovsinventering genomförd under hösten 2016.

2) *Datainsamling i olika former för att samla in synpunkter från olika aktörer.*

- Semistrukturella telefonintervjuer genomförda med medlemmar i styrgruppen⁹. Syftet med intervjuerna var att skapa en förståelse för var styrgruppsledamöterna befinner sig i arbetet med romsk inkludering inom respektive förvaltning, vilka förväntningar som fanns på handlingsplanen och tankar och idéer om vad som bör ingå.
- En fokusgrupp genomförd med romska representanter den 2 april 2017.
- Workshop baserat på en förenklad form av en så kallad verksamhetslogik¹⁰ med styrgruppen den 3 april 2017.

3) *Analys av skrivbordsstudie och datainsamling, och utifrån detta skriva fram förslag på handlingsplan.*

Steg 1 och 2 har fungerat som underlag för steg 3 och kommer inte att presenteras i sin helhet i denna handlingsplan. En sammanfattning av intervjuerna med styrgruppen och fokusgruppen med romska representanter har lämnats in till ansvarig tjänsteperson. Sammanfattningsvis kan sägas att skrivbordsstudien och datainsamlingen genomgående är samstämmiga vad gäller de önskemål och behov som finns inom den romska minoriteten. Detta avspeglas i sin tur väl i samtalen och diskussionen som fördes under workshopen med styrgruppen för romsk inkludering.

Ett grundläggande och också avgörande problem är att den romska minoriteten inte känner sig trygg att visa sin romska identitet, varken i det offentliga rummet eller i direkt kontakt med kommunen. Denna otrygghet bottnar bland annat i rädslan att bli utsatt för diskriminering på grund av sin identitet.

Samtliga lyfter fram behovet av personal med romskt språk- och kulturkompetens i skolan, förbättrad kommunikation mellan skola och hem, ökat stöd till romska föräldrar i fråga om läxhjälp. Inom ramen för utbildningsområdet lyfts också behovet av förbättrad modersmålsundervisning fram. Tillgängliggörandet av romsk kultur är också något som lyfts fram i det arbetet. Några sätt att göra detta är att skylta på romani chib där det är möjligt, genomföra fler kulturaktiviteter med romsk koppling samt arbeta med informationshöjande insatser om romsk historia till både majoritetssamhället och till romerna själva. Utöver det som nämnts ovan framkom också behovet av en romsk förening samt aktiviteter för romska kvinnor.

⁹ Sju intervjuer har genomförts med styrgruppens ledamöter. Två ledamöter hade inte möjlighet att delta.

¹⁰ Verksamhetslogik är en metod som används både i planering, uppföljning och utvärderingsfas. Den synliggör antaganden som verksamheter är byggda på och möjliggör bedömning av huruvida en verksamhet har förutsättningar att leda till förväntade effekter. Detta görs genom att koppla aktiviteter och de prestationer som dessa leder till, till de tänkta effekterna och på så vis synliggöra vilka antaganden som verksamheten bygger på och om dessa är realistiska givet de resurser som finns till hand. I samband med detta arbete kan också framgångsfaktorer och vilka risker som är inbyggda i verksamheten. I den förenklade verksamhetslogik som användes i samband med workshopen i Gävle var fokus placerat på att identifiera effekter på kort och lång sikt och vilka aktiviteter som bedöms som mest verkningsfulla för att uppnå effekterna. Framgångsfaktorerna och riskerna kan antingen visualiseras i verksamhetslogiken eller finnas med som ett medskick till verksamheten på annat sätt. På så vis kan verksamhetslogik användas i planering för att genomföra så effektiva och träffsäkra insatser som möjligt utifrån det syfte uppdraget bygger på. Verksamhetslogik kan användas på olika teoretiska nivåer, men är mycket effektiv som en praktisk metod. Det vill säga, verksamhetslogik är något som görs fysiskt, med pennor, papper och genom samtal.

4) Justering av förslaget utifrån inkomna synpunkter från styrgruppen och nämnderna.

Ett antal mål och aktiviteter identifierades på de två workshops med styrgruppen och romska representanter. Därefter har vissa justeringar gjorts i samband med möten med romska representanter och styrgruppen.¹¹ Kommunstyrelsen skickade förslaget på remiss till alla nämnder och bolag i början av hösten 2017. Efter remissrundan har ansvarig tjänsteperson reviderat handlingsplanen utifrån synpunkterna i de inkomna remissvaren.¹²

¹¹ Öppet dialogmöte med kommunens romer den 4 juni 2017 och styrgruppsmöten den 15 maj och den 19 juni 2017.

¹² Samtliga inkomna remissvar är diarieförda under ärendet 17KS344.